

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2022

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1.α.

1. **Σωστό** [«τοῦτο γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων αἴσθησιν ἔχειν · ἡ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν.»]
2. **Λάθος** [«εἰ ἡ χεὶρ ἢ ὁ πούς λογισμὸν εἶχον καὶ παρηκολούθουν τῇ φυσικῇ κατασκευῇ, οὐδέποτ' ἂν ἄλλως ὥρμησαν ἢ ὠρέχθησαν ἢ ἐπανενεγκόντες ἐπὶ τὸ ὄλον.»]
3. **Λάθος** [«Τίς οὖν ἐπαγγελία πολίτου; Μηδὲν ἔχειν ἰδίᾳ συμφέρον,» («...περὶ μηδενὸς βουλευέσθαι ὡς ἀπόλυτον,»)]

A1.β.

α. φωνή γ. λυπηρόν 2. ζῶον

β. λόγος δ. δίκαιον 1. ἄνθρωπος

B1.

Ο Αριστοτέλης στα **Πολιτικά** του διατυπώνει την άποψή του για τον ρόλο της φύσης και του λόγου στον χαρακτηρισμό του ανθρώπου ως πολιτικού όντος. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι στο πλαίσιο της ανώτατης μορφής κοινωνίας, της πόλεως, ο άνθρωπος πραγματώνει τη φύση του: αναπτύσσει πολύμορφες σχέσεις με τους συμπολίτες του. Δεν πρόκειται, όμως, μόνο για τις σχέσεις που αναπτύσσει ένα ζώο με άλλα ζώα και με το περιβάλλον. Μπορεί και ο άνθρωπος να είναι ένα ζῶον (ένα ζωντανό ον), αλλά μόνο οι σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους είναι έλλογες σχέσεις:

σημαίνονται με τη γλώσσα και αξιολογούνται λογικά. Αυτές οι έλλογες σχέσεις φανερώνουν την ανθρώπινη ουσία: είμαστε από τη φύση μας φτιαγμένοι έτσι που να ζούμε μαζί με άλλους ανθρώπους, μέσα σε κοινωνία.

Αναλυτικά, ο Αριστοτέλης διακρίνει δύο ειδών κοινωνίες: την κοινωνία των ζώων και την πολιτική κοινωνία των ανθρώπων. Καθεμία από αυτές είναι εφοδιασμένη από τη φύση, η οποία δεν κάνει τίποτα δίχως λόγο και αιτία, – σύμφωνα με την τελεολογική αντίληψη – («**Οὐθὲν γάρ, ὡς φαμέν, μάτην ἢ φύσις ποιεῖ ἄ**») με τα εργαλεία εκείνα που της είναι απαραίτητα για να φτάσει στον τελικό της στόχο και προορισμό. Θεωρεί ότι η φύση δεν κάνει τίποτε χωρίς σκοπό· όλες οι φυσικές διεργασίες κάπου αποβλέπουν. Πρόκειται για φράση που επαναλαμβάνει ο Αριστοτέλης σε πολλές πραγματείες του. Υποστηρίζει ότι στη φύση τίποτε δεν γίνεται μάταια, τα πάντα εξυπηρετούν ορισμένη σκοπιμότητα, από την οποία και νοηματοδοτούνται: ... **εἰ οὐθὲν μάτην ποιεῖ ἢ φύσις. Ἐνεκά του γὰρ πάντα ὑπάρχει τὰ φύσει, ἢ συμπτώματα ἔσται τῶν ἔνεκά του** [: αν είναι αλήθεια ότι η φύση τίποτε δεν κάνει στην τύχη. Όλα, αλήθεια, τα φυσικά όντα υπάρχουν για κάποιο σκοπό, ή είναι τυχαία παραστρατήματα εκείνων που υπάρχουν για κάποιο σκοπό] (Περὶ ψυχῆς 434a31-32). Στην ανάπτυξή της η θεωρία αυτή ονομάστηκε αριστοτελική τελολογία. Προνομιακός χώρος της τελολογίας είναι η βιολογία. Σχεδόν όλα τα παραδείγματα που φέρνει ο φιλόσοφος αντλούνται από την έμβια φύση· γίνεται αναφορά στα σχήματα των δοντιών, που είναι όπως είναι για να εξυπηρετούν την πρόσληψη και επεξεργασία των τροφών, στις στοχευμένες ενέργειες μυρμηγκιών και μελισσών για την επιβίωση της κοινότητάς τους, στην ύπαρξη και λειτουργία των φύλλων χάριν των καρπών. Βασίζεται, λοιπόν, ο Αριστοτέλης στη βιολογία και επεκτείνει το τελολογικό ερμηνευτικό μοντέλο του και σε άλλα πεδία των φυσικών επιστημών.

Έτσι, η φύση εφοδίασε τα ζώα με τον λόγο, με τη μορφή της φωνής, των άναρθρων κραυγών. Με αυτές τα ζώα μπορούν απλώς μέσω των αισθήσεων να αντιλαμβάνονται και να μεταδίδουν το ένα στο άλλο το συναίσθημα του ευχάριστου και του δυσάρεστου, γιατί μόνο αυτό τους είναι απαραίτητο για να επιβιώνουν και να εκπληρώνουν το σκοπό της ύπαρξής τους. Από την άλλη, η φύση εφοδίασε τον άνθρωπο με τον λόγο, με τη μορφή τόσο του έναρθρου λόγου όσο και της λογικής σκέψης, επειδή τον προόριζε να ζήσει μέσα σε πολιτική κοινωνία. Η λέξη «λόγος» μάλιστα χρησιμοποιείται συχνά για να δηλωθούν αξεχώριστες μεταξύ τους η λογική (ως ιδιαίτερο γνώρισμα του ανθρώπου και ως διανοητική δραστηριότητα) και η γλώσσα (ως σύστημα σημείων και ως συγκεκριμένη έκφραση). Στο συγκεκριμένο χωρίο ο λόγος αντιδιαστέλλεται προς την φωνήν, και, συνεπώς, έχει ενισχυμένη τη σημασία της γλώσσας (χωρίς να χάνεται βέβαια η σημασία της ανθρώπινης λογικής). Πρόκειται για μια σύνθετη και ανώτερη ικανότητα που ξεπερνά τα όρια του αισθητού κόσμου, και αποτελεί την ειδοποιό διαφορά του ανθρώπου από τα άλλα ζώα. Τον βοηθά όχι μόνο να εκφράζει τα συναισθήματά του, αλλά και να αντιλαμβάνεται και να κάνει φανερές σύνθετες αφηρημένες έννοιες και αξίες, όπως είναι το καλό και το

κακό, το ωφέλιμο και το βλαβερό, το δίκαιο και το άδικο και άλλες παρόμοιες, όπως είναι το όμορφο και το άσχημο, το όσιο και το ανόσιο («ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τῷ δηλοῦν ἔστι τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν, ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον· τοῦτο γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων αἴσθησιν ἔχειν ἢ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν.»).

Χάρη σε αυτές, επομένως, ο άνθρωπος δεν καταφέρνει μόνο να επιβιώσει, αλλά και να επιτύχει ανώτερους στόχους, όπως να συγκροτήσει κοινωνίες (οικογένεια και πόλη) («ἢ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν.») και να δημιουργήσει πολιτισμό (να αναπτύξει τα γράμματα, τις τέχνες, να θεσπίσει νόμους κ.λπ). Οι έννοιες αυτές, που μας θυμίζουν την «αἰδῶ» και τη «δίκη» του Πρωταγόρα («ἴν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί»), αποτελούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να μπορεί ο άνθρωπος να συμβιώνει αρμονικά με άλλους ανθρώπους ως πολιτικό ον και να διατηρεί την ισορροπία στις μεταξύ τους σχέσεις.

B2.

Στο απόσπασμα των **Διατριβών** του ο Επίκτητος παρουσιάζει τον άνθρωπο ως πολίτη του κόσμου. Το κείμενο έχει τον χαρακτήρα ενός εσωτερικού διαλόγου του συγγραφέα με τον εαυτό του σε ύφος εξομολογητικό αλλά και ενός εξωτερικού διαλόγου με τον αναγνώστη. Κάθε άνθρωπος οφείλει να πραγματοποιήσει μια ενδοσκοπήση και να προσδιορίσει την ταυτότητά του, δηλαδή το ποιος είναι μέσα στον κόσμο («**Σκέψαι τίς εἶ.**»). Στο πρώτο ερώτημα **τίς εἶ** η απάντηση είναι ότι «είσαι άνθρωπος» με ιδιαίτερα γνωρίσματα που οφείλει ο καθένας να συνειδητοποιήσει με την αυτογνωσία, ώστε να έχει στη ζωή του ορθή κατεύθυνση και να φτάσει στην ευτυχία. Ένα ον προικισμένο με προαίρεση. Κατά τον Επίκτητο, το πλέον ουσιώδες στοιχείο της ανθρώπινης οντότητας είναι η **προαίρεσις**, την οποία θεωρεί ως το **κυριώτερον**. Η **προαίρεση** είναι ένας σημαντικός όρος της αρχαίας ηθικής φιλοσοφίας, κομβικός στον Αριστοτέλη και σε Στωικούς, όπως ο Επίκτητος. Εκτός από τη γενική σημασία της προτίμησης, στον Επίκτητο σημαίνει την ελεύθερη βούληση, την ελεύθερη στοχαστική επιλογή ενεργειών που συγκροτεί τον ηθικό χαρακτήρα του ανθρώπου. Είναι κυρίως μία κρίση, η έλλογη ικανότητα να επιλέγουμε και να αποβλέπουμε στα αποτελέσματα των πράξεών μας. Προϋπόθεση για την *προαίρεσιν* είναι η διαίρεσις των πραγμάτων σε αυτά που εξαρτώνται από εμάς (**τὰ ἐφ' ἡμῖν**) και σε αυτά που βρίσκονται πέρα από τις δυνάμεις μας (**τὰ ἀπροαίρετα, τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν**) και είναι ἀδιάφορα για εμάς και την επίτευξη της ευδαιμονίας. **Επομένως, η έννοια της προαιρέσεως, στην οποία ο Επίκτητος προσδίδει έναν ηγετικό και καθοδηγητικό ρόλο, αναφέρεται τόσο στη βούληση όσο και στη διάνοια, συνδέεται**

με την έννοια της επιλογής (άρα και του λόγου), η οποία ενυπάρχει στον άνθρωπο ως έλλογον.

Στο δεύτερο ερώτημα («**Σκόπει οὖν, τίνων κεχώρισαι κατά λόγον. Κεχώρισαι θηρίων, κεχώρισαι προβάτων**») ο Επίκτητος εμμένει στον ρόλο του λόγου. Ο **λόγος** με τη διττή σημασία (ομιλία-γλώσσα, ικανότητα λογικής σκέψης-διανοητική δραστηριότητα) είναι, κατά τον Επίκτητο, όπως άλλωστε και για όλη τη στωική φιλοσοφία, το ιδιαίτερο γνώρισμα, η ειδοποιός διαφορά, του ανθρώπου από τα άλλα έμβια όντα, (θηρίων, προβάτων). Αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα του ανθρώπου, όπως και η προαίρεση. Η έννοια βέβαια του λόγου είναι γενικά πολυσήμαντη: ομιλία, προφορική έκφραση, διήγηση, λογική ιδιότητα, σκέψη, ορισμός, επιχείρημα, αναλογία. Στη στωική φιλοσοφία η έννοια του λόγου έχει ιδιαίτερη σημασία και αποτελεί βασικό της όρο σε δύο βασικά επίπεδα (ανθρώπινος λόγος - κοσμικός Λόγος). Ο Λόγος, επίσης, ταυτίζεται με τον φυσικό ηθικό νόμο. Ως μέρος αυτής της Φύσης ο έλλογος άνθρωπος μοιράζεται τον Λόγο, διαθέτοντας μόνο αυτός από όλα τα έμβια όντα την έλλογη ικανότητα και οφείλει να ζει «ακολουθώντας τον λόγο και τη φύση». Έτσι, το να ζει κανείς με τον λόγον ταυτίζεται με το να ζει κανείς εναρμονιζόμενος με τη φύση.

Μετά την **προαίρεσιν** και τον **λόγον** το επόμενο χαρακτηριστικό γνώρισμα του ανθρώπου είναι η ιδιότητά του **να είναι πολίτης του κόσμου**. Η θέση του ανθρώπου στον κόσμο είναι ιεραρχικά η ανώτατη (**«οὐχ ἔν τῶν ὑπηρετικῶν, ἀλλὰ τῶν προηγουμένων»**), αφού (**«γὰρ ...»**) αυτός μόνο χάρη στη λογική φύση του είναι ικανός να κατανοεί τη θεϊκή διακυβέρνηση του κόσμου και να αξιολογεί τις συνέπειές της. Ο Επίκτητος στο συγκεκριμένο απόσπασμα αποδίδει στον άνθρωπο την ιδιότητα του πολίτη του κόσμου, και μάλιστα ο άνθρωπος θεωρείται ηγετικό μέρος του κόσμου. Ασφαλώς δεν υπήρχε κάποιο παγκόσμιο κράτος, ώστε η έννοια του πολίτη να έχει κυριολεκτική σημασία και ο κόσμος εδώ εννοείται με την πρωταρχική στωική σημασία, δηλαδή ως ένα ενιαίο σύνολο που διέπεται από τον φυσικό νόμο και τη λογικότητα. Αυτό που κινεί τον κόσμο είναι η Πρόνοια, η **εἰμαρμένη** – είναι η απαρασάλευτη τάξη του κόσμου, μια λογική και συνεκτική δύναμη, ο ίδιος ο (κοσμικός) Λόγος. Όλα γίνονται σύμφωνα με αυτήν, που κάνει τα πράγματα να είναι ενωμένα σε μια παγκόσμια «σμπάθεια». Οι στωικοί την ονομάζουν θεό ή και Δία: η διακυβέρνηση του κόσμου είναι η έκφραση ενός θείου, έλλογου νόμου. Η προτροπή του Επίκτητου να νιώσει ο άνθρωπος ότι είναι πολίτης του κόσμου λειτουργεί ιαματικά, ως τρόπος να αντιμετωπίσει το βίωμα της αγωνίας και της ανασφάλειας. Ο άνθρωπος της ελληνιστικής και ελληνορωμαϊκής εποχής ζητά καταφύγιο στον εαυτό του και συγχρόνως προσανατολισμό σε κάτι, το οποίο υπερέβαινε τα παλαιότερα όρια που σφράγιζαν τα τείχη της πόλης του· στρέφει το βλέμμα του στον κόσμο, στο σύμπαν, για να δικαιώσει την ύπαρξή του και να ανταποκριθεί στα σημεία των καιρών.

Στο τρίτο ερώτημα (**«Τίς οὖν ἔπαγγελία πολίτου;»**) διαφαίνεται η αναγκαιότητα να συνειδητοποιήσει ο άνθρωπος ποια είναι η αποστολή του με αυτή την ιδιότητα του

κοσμοπολίτη. Πιο συγκεκριμένα, ο άνθρωπος οφείλει να μην προτάσσει το προσωπικό του συμφέρον («Μηδὲν ἔχειν ἰδίᾳ συμφέρον») και να μην αποφασίζει σαν να ήταν αποκομμένος από την ολότητα. Ο άνθρωπος εντάσσεται σε μια παγκόσμια κοινότητα, αποτελώντας οργανικό και αναπόσπαστο τμήμα της. Έτσι, η ευδαιμονία του ανθρώπου θα εξασφαλιστεί, εφόσον αντιληφθεί το κοσμικό σχέδιο του Λόγου για καθετί και για τον ίδιο, και έτσι θα καταφέρει και ο ίδιος να ενταχθεί στον κόσμο (κοσμοπόλη) και να ρυθμίσει ανάλογα τη συμπεριφορά του.

Η παραδοχή, βέβαια, ότι το σύνολο («ὄλον») προηγείται του μέρους αποτελεί κοινό τόπο στην αρχαιοελληνική σκέψη ήδη από την κλασική εποχή. Ήταν κοινή η πεποίθηση -με διαφορετικές διατυπώσεις κάθε φορά- ότι η ατομική ευτυχία συνδέεται άρρηκτα με την ευημερία του συνόλου και, κατά συνέπεια, ότι το ατομικό συμφέρον πρέπει να υποτάσσεται στο συλλογικό, διότι, μόνο όταν το σύνολο ευημερεί, μπορεί να ευτυχήσει και το άτομο. Οι παραπάνω απόψεις που αναπτύσσονται κατά την κλασική εποχή είναι αποτέλεσμα κυρίως των δεσμών που βιώνουν οι άνθρωποι ως μέλη μιας πολιτικής κοινωνίας με την πόλη-κράτος. Στους Στωικούς γενικά, και ειδικότερα στον Επίκτητο, με δεδομένες τις νέες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες, η αντίληψη αυτή συνδέεται με τη θέση ότι ο άνθρωπος αποτελεί μέρος του κοσμικού-θεϊκού Λόγου. Με ανάλογο τρόπο και ο άνθρωπος, αποκτώντας συνείδηση της θέσης του μέσα στον κόσμο, οφείλει να ενεργεί, συντονίζοντας τις ορέξεις και τις προτεραιότητές του με τον κοσμικό λόγο και ανάγοντας οτιδήποτε επιλέγει και πράττει στο σύνολο.

Οι κυρίαρχες γλωσσικές επιλογές είναι η χρήση της προτρεπτικής προστακτικής σε β' ενικό πρόσωπο («Σκέψαι», «Σκόπει») και η αναλογία-παρομοίωση («ὥσπερ ἄν, εἰ ἡ χεὶρ ἢ ὁ πούς λογισμὸν εἶχον καὶ παρηκολούθουν τῇ φυσικῇ κατασκευῇ,...»). Η προτρεπτική προστακτική δίνει έναν τόνο παραίνεσης και προτροπής στο απόσπασμα, με σκοπό να αναλογιστεί ο άνθρωπος «ποιος είναι», δηλαδή να αποκτήσει επίγνωση των ιδιαίτερων γνωρισμάτων του. Επιπλέον, ο φιλόσοφος, για να στηρίξει λογικά την προτροπή που διατύπωσε αμέσως παραπάνω, χρησιμοποιεί την παρομοίωση. Σε αυτήν την παρομοίωση διαφαίνεται ότι το σύνολο («ὄλον») προηγείται του μέρους, γεγονός που αποτελεί κοινό τόπο στην αρχαιοελληνική σκέψη ήδη από την κλασική εποχή. Ήταν κοινή η πεποίθηση -με διαφορετικές διατυπώσεις κάθε φορά- ότι η ατομική ευτυχία συνδέεται άρρηκτα με την ευημερία του συνόλου και, κατά συνέπεια, ότι το ατομικό συμφέρον πρέπει να υποτάσσεται στο συλλογικό, διότι, μόνο όταν το σύνολο ευημερεί, μπορεί να ευτυχήσει και το άτομο. Και στους Στωικούς φιλοσόφους φυσικά καθίσταται φανερό πως ο άνθρωπος αποτελεί ένα από τα ηγεμονικά μέρη του κόσμου, κι επομένως οφείλει να κατανοεί τη λογική διάταξη του σύμπαντος, την παγκόσμια «συμπάθεια», στην οποία είναι ενωμένα όλα τα πράγματα και να εναρμονίζει τη συμπεριφορά του προς αυτήν.

[Εναλλακτικές γλωσσικές επιλογές:

- 1) Ἐπὶ τούτοις πολίτης εἶ: **χρήση β' ενικού προσώπου**
- 2) οὐχ ἔν τῶν ὑπηρετικῶν, ἀλλὰ τῶν προηγουμένων: **σχήμα ἄρσης και θέσης**
- 3) Τίς οὖν ἐπαγγελία πολίτου;: **ερώτηση**
- 4) Μηδὲν ἔχειν ἰδίᾳ συμφέρον, περὶ μηδενὸς βουλευέσθαι: **απαρέμφατα σε χρήση προστακτικής.]**

B3.

1δ

2α

3ε

4β

5στ

B4.α.

1. προβάτων   ε. απόβαση
2. διοικήσει   δ. οικογένεια
3. πούς   ζ. χταπόδι
4. χεῖρ   β. χειροποίητος
5. σκέψαι   α. σκόπιμος
6. συμφέρον   στ. ανυπόφορος

(Περισσεύει το γ. προβολή)

B4.β.

Στο μάθημα της Γλώσσας ο συγκεκριμένος μαθητής είναι αρκετά αδούλευτος, καθώς τώρα μαθαίνει να δομεί παραγράφους για τη σύνθεση της έκθεσης.

Σε προηγούμενες εποχές οι άνθρωποι έδιναν περισσότερη σημασία στις μικρές καθημερινές χαρές και όχι στα υλικά αγαθά.

B5.

Τα δυο κείμενα, του Παπανούτσου και του Επίκτητου, επικεντρώνονται στην έννοια της προαίρεσης που αποτελεί γνώρισμα ζωτικής σημασίας για την ανθρώπινη ύπαρξη.

Στο απόσπασμα από το Παράλληλο Κείμενο του Παπανούτσου αναδεικνύεται η έννοια της προαίρεσης. Ο συγγραφέας επισημαίνει πως η προαίρεση συνυπάρχει με τη βούληση («**Όπου ... βούληση**») και, όταν αυτή απουσιάζει, λείπει συνάμα και η βούληση. Η προαίρεση δεν πρωταγωνιστεί σε κάθε περίπτωση, καθώς ο άνθρωπος λειτουργεί και από συνήθεια και μηχανικά («**..ούτε χρειάζεται.. μηχανικά..**»). Το σημαντικότερο όμως είναι πως η βούληση είναι μόνο ανθρώπινο χαρακτηριστικό, καθώς μόνο στον άνθρωπο υπάρχει η προαίρεση («**.. μόνο... προαίρεση**»). Η διαφορά με το ζώο είναι πως αυτό διαθέτει την όρεξη και όχι τη βούληση, καθώς στο ζώο απουσιάζει η ηθική προαίρεση («**Στο ζώο...προαίρεση**»). Επομένως, αυτή αποτελεί το στοιχείο που διαφοροποιεί τον άνθρωπο από τα υπόλοιπα έμβια όντα και συνδέεται με την ελεύθερη βούληση, τη δυνατότητα επιλογής, άρα και τη συγκρότηση ηθικού χαρακτήρα. Το ζώο δεν έχει ηθική, ο άνθρωπος, όμως, μπορεί να είναι ηθικός, εφόσον το επιλέξει συνειδητά και ελεύθερα.

Ο Επίκτητος, από την άλλη πλευρά, δεν διαφοροποιείται από τον Παπανούτσο. Εκτός από τη γενική σημασία της προτίμησης, στον Επίκτητο η προαίρεση σημαίνει την ελεύθερη βούληση, την ελεύθερη στοχαστική επιλογή ενεργειών που συγκροτεί τον ηθικό χαρακτήρα του ανθρώπου. Είναι κυρίως μία κρίση, η έλλογη ικανότητα να επιλέγουμε και να αποβλέπουμε στα αποτελέσματα των πράξεών μας («**Τὸ πρῶτον ἄνθρωπος, τοῦτο δ' ἔστιν οὐδὲν ἔχων κυριώτερον προαιρέσεως, ἀλλὰ ταύτη τὰ ἄλλα ὑποτεταγμένα, αὐτὴν δ' ἀδούλευτον καὶ ἀνυπότακτον.**»). Ο Επίκτητος αναγνωρίζει στην προαίρεσιν ηγετικό και καθοδηγητικό ρόλο στον ανθρώπινο βίο και τη συνδέει με την ελευθερία («**ἄ-δούλευτον, ἀ(ν)-υπότακτον**»). Η προαίρεση δίνει ηθικό περιεχόμενο στις πράξεις μας, δεν ετεροκαθοριζόμαστε. Μάλιστα, η έννοια της προαιρέσεως αναφέρεται τόσο στη βούληση όσο και στη διάνοια, συνδέεται με την έννοια της επιλογής (άρα και του λόγου), η οποία ενυπάρχει στον άνθρωπο ως έλλογον.

Γίνεται, επομένως, φανερό πως Παπανούτσος και Επίκτητος έχουν μια κοινή γραμμή στην προσέγγισή τους στην έννοια της προαίρεσης. Και για τους δυο η προαίρεση συνδέεται με την ελεύθερη βούληση και ταυτόχρονα ηθικοποιεί τον άνθρωπο. Είναι το στοιχείο που ουσιαστικά τον διαφοροποιεί από τα ζώα και συνδυαστικά με τον λόγο τον αναβαθμίζει σε ηγετικό ον. Βέβαια, στο δοθέν χωρίο ο Παπανούτσος δεν αναφέρεται στον λόγο, ωστόσο ως προς όλα τα υπόλοιπα συγκλίνει φιλοσοφικά με τον Επίκτητο.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1.

Αν δανειστούμε χρήματα, τότε θα είμαστε σε θέση, (προσφέροντας) **ή** με μεγαλύτερο μισθό να προσελκύσουμε τους ξένους πεζοναύτες /τους μισθοφόρους πεζοναύτες τους/αυτών. Γιατί η δύναμη των Αθηναίων είναι αυτή που μπορεί να αγοραστεί περισσότερο παρά να βασιστεί στα δικά τους μέσα· ενώ η δική μας δύναμη λιγότερο θα πάθαινε αυτό, γιατί στηρίζει την ισχύ της περισσότερο στους στρατιώτες παρά στα χρήματα.

Γ2.

Στο απόσπασμα του ιστοριογράφου Θουκυδίδη οι λόγοι για τους οποίους οι Κορίνθιοι υποστηρίζουν πως οι Πελοποννήσιοι θα νικήσουν τους Αθηναίους είναι πολλοί. Αρχικά, θεωρούν ότι υπερέχουν και σε αριθμό και σε πολεμική πείρα (**«πρώτον μὲν πλήθει προύχοντας και ἐμπειρία πολεμική»**). Ένας ακόμη λόγος είναι ότι όλοι ανεξαιρέτως πειθαρχούν στις διαταγές (**«ἔπειτα ὁμοίως πάντας ἐς τὰ παραγγελλόμενα ἰόντας»**). Όσον αφορά στο ναυτικό που αποτελεί την κύρια δύναμη των Αθηναίων, οι Κορίνθιοι πιστεύουν πως θα δημιουργήσουν και οι ίδιοι στόλο με δικά τους χρήματα και με τα χρήματα που βρίσκονται στην Ολυμπία και στους Δελφούς (**«ναυτικόν τε, ὃ ἰσχύουσιν, ἀπό τῆς ὑπαρχούσης τε ... ἐν Δελφοῖς καὶ Ὀλυμπίᾳ χρημάτων»**). Επιπλέον, αν δανειστούν χρήματα, τότε θα είναι σε θέση, προσφέροντας μεγαλύτερο ημερομίσθιο, να αποσπάσουν όλους τους ξένους που υπηρετούν στα καράβια των Αθηναίων (**«δάνεισμα γάρ ποιησάμενοι ὑπολαβεῖν... ξένους αὐτῶν ναυβάτας»**). Τέλος, τονίζουν ότι η Αθήνα εξαγοράζει την δύναμή της από άλλους πολύ περισσότερο από ό,τι τη βασιζει στα δικά της μέσα (**«ὠνητή γάρ ἡ Ἀθηναίων δύναμις μᾶλλον ἢ οἰκεία»**), ενώ η δική τους δύναμη κινδυνεύει πολύ λιγότερο να πάθει το ίδιο, γιατί στηρίζεται περισσότερο στους στρατιώτες τους παρά στο χρήμα (**«ἢ δέ ἡμετέρα..ἢ τοῖς χρήμασιν»**).

Γ3.α.

Ἐγὼ δε νῦν καὶ ἀδικούμενος τούς πολέμους ἐγείρω.

Γ3.β.

- ἀμυνόμεθα : **ἄμυναι**
- καταθησόμεθα: **κατάθου**
- ἐπικρατήσαι: **ἐπικράτησον**
- προύχοντας: **πρόσχες**

- πολλά: **πλέονα/πλείονα /πλείω**

Γ4.α.

ἔχοντες = επιρρηματική αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος «**Ἡμεῖς**».

ἐπικρατῆσαι = τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στην απρόσωπη έκφραση «**εἰκὸς (ἐστί) (ενν.)**».

πλήθει = δοτική ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αναφοράς στο «**προύχοντας**».

μισθῶ = δοτική ως επιρρηματικός προσδιορισμός του οργάνου ή του μέσου στο «**ὑπολαβεῖν**».

ναυβάτας = αντικείμενο στο «**ὑπολαβεῖν**».

ἡ οἰκεία = κατηγορούμενο μέσω του ενν. συνδετικού ρήματος «**ἐστί**» στο υποκείμενο «**ἡ δύναμις**», β' όρος σύγκρισης από το συγκριτικό επίρρημα «**μᾶλλον**».

Γ4.β. Μεταφορά αποσπάσματος «**Ἡμεῖς δὲ νῦν καὶ ἀδικούμενοι τὸν πόλεμον ἐγείρομεν**»: στον πλάγιο λόγο με απαρεμφατική σύνταξη και με εξάρτηση από τη φράση «**Οἱ Κορίνθιοι ἔλεγον**».

«Οἱ Κορίνθιοι ἔλεγον δὲ τότε καὶ ἀδικούμενοι τὸν πόλεμον ἐγείρειν.»

Σε περίπτωση που θεωρηθεί ότι υπάρχει ετεροπροσωπία:

«Οἱ Κορίνθιοι ἔλεγον τούτους/σφᾶς δὲ τότε καὶ ἀδικουμένους τὸν πόλεμον ἐγείρειν.»

Επιμέλεια καθηγητῶν Φροντιστηρίων Βακάλη

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ ΒΑΚΑΛΗ